

DESTRUCTIEVE PARENTIFICATIE BIJ KINDEREN IN ECHTSCHEIDINGSSITUATIES

Eveline Mulder- Bakker
Onderzoeksbegeleider: Rosemieke Raat
Amsterdam
Datum:
Student IKC2
De Nederlandse Academie voor psychotherapie

Voorwoord

Na de zomer van 2020 had ik een cliënt in behandeling van wie een ouder was overleden en waarbij ik bij de term parentificatie terecht kwam. Van de term parentificatie had ik al wel eens gehoord, maar ik beschikte nog over weinig parate kennis. Ik raakte verder geïnteresseerd in dit onderwerp, vooral toen ik erachter kwam dat het vaak voor kan komen. Ik ontdekte dat het altijd wel aanwezig is, een positieve vorm heeft en kan omslaan naar een destructieve kant. In gesprek met anderen bemerkte ik dat mensen de term zelf vaak niet kennen, maar bij uitleg over de betekenis ervan mensen wel veel herkennen en al snel met hun eigen ervaringen komen.

Ik raakte geboeid door het onderwerp en wilde mijn kennis hierover uitbreiden. Het verdiepen van mijn kennis over parentificatie door het uitvoeren van dit onderzoek, maakte mij erg enthousiast en leergierig.

Met dit onderzoek hoop ik voor de integratieve kindtherapie meer bekendheid te geven aan het begrip destructieve parentificatie, zodat hulpverleners meer kennis hebben van hoe ze deze ouders en hun kinderen het beste kunnen behandelen en wat ze hun kunnen bieden.

Het onderzoek ben ik gestart met Laura, samen hebben wij de onderzoeksvragen opgezet en het theoretische kader geschreven. Zij is gestopt met de opleiding en ik ben zelfstandig verder gegaan met het afnemen van de interviews en de verdere verwerking.

Heel graag wil ik Laura Vugts bedanken voor de gezamenlijke opzet van dit onderzoek. Rosemieke Raat wil ik bedanken voor haar begeleiding en alle respondenten voor hun deelname en bijdrage. Kim van den Berg wil ik bedanken voor het meedenken, visualiseren en opzetten van de tabellen.

NB. De quotes komen uit de interviews

Quote:

Kom maar dichterbij. Kom maar meer terug bij jezelf.

In feite is bij parentificatie bij jezelf weg zijn, jezelf op de laatste plaats zetten.

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is dat hulpverleners de signalen, gedachten en gevoelens van destructief geparentificeerde kinderen na echtscheiding (h)erkennen, zodat zij hierop kunnen afstemmen en bij kunnen dragen aan grip, groei en genezing voor deze kinderen. Om dit doel te bereiken werd antwoord gezocht op de *hoofdvraag*:

Hoe kunnen integratieve kindercoach/-counselor/-therapeuten bijdragen aan grip, genezing en groei bij kinderen van 4-12 jaar bij wie sprake is van destructieve parentificatie in echtscheidingsituaties?

Meest belangrijk is, naast het werken met het kind, de ouders in beweging te krijgen en verder te kijken dan alleen het kind. Bij destructieve parentificatie na echtscheiding is er in de meeste gevallen sprake van een beschadigde ouder die recht heeft op hulp. Als integratief kindercounselor-therapeut kun je de ouder zelf in behandeling nemen of doorverwijzen. De counselor-therapeut faciliteert een gesprek tussen de ouders en het kind waarbij het kind leert om de ouders rechtstreeks aan te spreken en waarbij de ouders erkenning geven op het geven van het kind en het kind hiervoor een ontvangstbevestiging geven. Dit geven en krijgen van erkenning is het allerbelangrijkste.

De ouders moeten hun kind ontlasten van de volwassen taken, zelf weer de ouderrol innemen en het kind op de kindpositie plaatsen. De boodschap naar de ouders toe is om ervoor te waken hun kind niet dat te geven wat ze zelf als kind niet hebben gehad. Houd je kind uit het conflict. Ontschuldig je kind. Ouders moeten weer ouders worden en het kind op de kindplek laten staan. Als hulpverlener blijf je weg van blaam. Ouders moeten ook ontschuldig worden; alles wat we doen heeft een oorsprong.

In de behandeling met het kind is het essentieel om een switch te maken van *niet passend geven* naar *passend geven*. Het krijgen en kunnen ontvangen van verticale erkenning (kind-ouders) is hierbij van essentieel belang. Deze kinderen zijn ervan overtuigd dat hun ouder iets (zorg) van hen nodig heeft en zonder die hulp niet gelukkig wordt. Ze nemen volledig de verantwoordelijkheid van zorg op zich en als het niet lukt, voelt het alsof ze gefaald hebben. Er is geen aandacht voor hun eigen kindstuk, ze raken zichzelf kwijt. Wat deze kinderen nodig hebben, is het weer kind kunnen zijn. Als hulpverlener kun je deze kinderen zich bewust laten worden van hun situatie, hun eigen behoeftes naar boven brengen, ze veiligheid en vertrouwen bieden en ze weer dichterbij zichzelf brengen. Het kind op de eerste plek zetten. Het is voor het kind van belang om te durven werken aan passend geven en te stoppen met niet passend geven. Het geven van het kind aan de ouders moet niet worden belet door de behandelaar. Dat is een existentiële noodzaak en kan niet worden weggenomen. Ook moet je als behandelaar het kind niet overspoelen met erkenning omdat het ontvangen van jouw erkenning dichtbij staat aan deloyaal zijn aan de ouders, als de ouders deze erkenning nog niet hebben gegeven. Jouw geven als hulpverlener moet je in de juiste temperatuur aan de hulpvrager presenteren.

De focus ligt op wat passend geven is en dat het kind een ontvangstbevestiging kan ontvangen voor wat gegeven is. Veel kinderen sluiten zich af voor een ontvangstbevestiging als vorm van loyaliteit naar hun ouders die niet teruggeven wat ze gegeven hebben.

Er zijn geen specifieke methoden of middelen je bij de behandeling kunnen worden ingezet, er is van alles mogelijk. Het belangrijkste is om met de ouders aan de slag te gaan.

In dit onderzoek worden aanbevelingen gedaan voor de praktijk (hoofdstuk 7)

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

1. Inleiding.

1.1 Aanleiding

1.2 Probleemstelling

1.3 Doelstelling & relevantie

1.4 Onderzoeksvraag & deelvragen

1.5 Begripsafbakening

1.5.1 Integratieve kindercoaching-counseling

2.Theoretisch kader

2.1 Wat is parentificatie

2.2 Verschillende vormen van parentificatie

2.3 Schadelijk of niet? Destructieve parentificatie en andere prototypes

2.4 Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van destructieve parentificatie?

2.5 Destructieve parentificatie en echtscheiding

2.6 Wat zijn de effecten van destructieve parentificatie?

2.7 Richtlijnen m.b.t. de behandeling van destructieve parentificatie

3. Methodologie

3.1 Opzet

3.2 Respondenten

3.3 Vragenlijst

3.4 Thematische analyse

3.5 Betrouwbaarheid

3.6 Validiteit

4.Resultaten

4.1 Vooronderzoek

4.2 Steekproef

4.3 Resultaten uit de interviews

4.4 Antwoord op de deelvragen

5.Conclusie

6.Discussie

7. Aanbevelingen

8. Eigen reflectie

9. Literatuur

BIJLAGE 1: Vooronderzoek

BIJLAGE 2: Vragen vooraf

BIJLAGE 3: Interview vragen

BIJLAGE 4: Grip, Genezing, Groei

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Over parentificatie is nog relatief weinig geschreven. Veel behandelmethoden met betrekking tot parentificatie zijn vooral gericht op de volwassenen die als kind geparentificeerd zijn. Uit mijn vooronderzoek onder tweedejaarsstudenten Integratieve Kindertherapie is gebleken dat bij de ondervraagde integratieve kindercoaches/-counselors over het algemeen niet bekend is wat zij een geparentificeerd kind in de praktijk het beste kunnen bieden. Er valt dus veel te winnen wanneer kindercoaches/-counselors meer kunnen betekenen voor kinderen bij wie er sprake is van parentificatie. Iedere integratieve kindercounselor of kindertherapeut zal vroeg of laat te maken krijgen met gezinnen waarbinnen sprake is van destructieve parentificatie, mede doordat het aantal scheidingen en daarmee het aantal (tijdelijke) eenoudergezinnen groot is. Om als vakgroep iets te kunnen betekenen voor deze kinderen en hun gezinnen, zal dit onderzoek erop gericht zijn de kennis binnen te vakgroep te vergroten en een tool te ontwikkelen die binnen de vakgroep ingezet kan worden.

1.2 Probleemstelling

Kinderen zijn van nature gewillig hun ouders te helpen en nemen graag taken op zich. Parentificatie komt veel voor en heeft naast de destructieve vorm, ook absoluut een positieve vorm, ook wel constructieve parentificatie genoemd. Een geparentificeerd kind draagt zorg voor zijn ouders en/of broers/zussen. Wanneer deze zorg langdurig is en ten koste gaat van de eigen ontwikkeling van het kind, is er sprake van destructieve parentificatie. Kinderen kunnen de zorg van ouders overnemen wanneer zij ervaren dat ouders hulpbehoevend zijn, of bang zijn dat de ouder zijn eigen problemen niet kan dragen. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij kinderen van ouders met psychische problemen, verslaving of ziekte, bij kinderen in asielzoekersgezinnen, bij kinderen van gescheiden ouders of bij kinderen in een gezin waarin een van de ouders is overleden. Een geparentificeerd kind kan niet echt kind zijn en zijn inzet wordt vaak niet gezien. De gevolgen van destructieve parentificatie zijn ernstig. In de literatuur worden verschillende psychiatrische stoornissen en psychische klachten en problemen in verband gebracht met parentificatie, zoals angststoornissen, depressie, eetstoornissen, middelenmisbruik, posttraumatische stressklachten, problemen met het zelfbeeld, schaamte en een verhoogde kans op suicidaliteit (uit: *Te vroeg volwassen*; Marinka Kamphuis verwijst in haar boek naar onderzoeken van Chase, 1999; Hooper, Marotta & Lanthier, 2008; Jankowsk, Hooper, Sandage & Hannah, 2011; Jurkovic, 1997).

1.3 Relevantie & doelstelling

Dit onderzoek zal zich beperken tot parentificatie die is ontstaan na echtscheiding/ een breuk tussen ouders. In eerste instantie zal er een situatie ontstaan waarin een kind met één ouder woont, die verdriet over een verlies te verwerken heeft; een situatie waarin destructieve parentificatie kan (maar niet hoeft te) ontstaan. Tot deze selectie is besloten, omdat het aantal gestrande relaties of huwelijken waarbij kinderen betrokken zijn erg groot is.

Het CBS heeft in 2016 een onderzoek gedaan naar het aantal beëindigde relaties (gehuwd en samenwonend) waarbij minderjarige kinderen betrokken waren. In dat jaar gingen ongeveer 50.000 stellen met minderjarige kinderen uit elkaar, waardoor maar liefst 86.000 minderjarige kinderen te maken kregen met een breuk tussen ouders. Ongeveer een tiende van de scheidingen loopt uit in een vechtscheiding (Haalboom, 2014) en er zijn voldoende andere situaties te bedenken waarin een kind taken van zijn ouder overneemt wanneer deze ouder alleen over is na een echtscheiding. Bij gezinnen die dusdanig in beweging zijn, ligt destructieve parentificatie op de loer. De kans dat een geparentificeerd kind de drempel van de praktijk betreedt, is dus groot.

Het doel van het onderzoek is hulpverleners de signalen, de gedachten en gevoelens van destructief geparentificeerde kinderen na echtscheiding te (h)erkennen, zodat zij hierop kunnen afstemmen en bij kunnen dragen aan grip, groei en genezing voor deze kinderen.

1.4 Onderzoeksvragen

Hoofdvraag:

Hoe kunnen integratieve kindercoach/-counselor/-therapeuten bijdragen aan grip, genezing en groei bij kinderen van 4-12 jaar bij wie sprake is van destructieve parentificatie in echtscheidingssituaties?

Deelvragen die adhv literatuuronderzoek worden onderzocht

- *Wat is destructieve parentificatie en waaraan kan een hulpverlener parentificatie bij een kind herkennen?*
- *Welke behandelwijzen zijn er momenteel voor destructief geparentificeerde kinderen?*

Deelvragen die adhv interviews worden onderzocht

- *Wat heeft een geparentificeerd kind nodig, volgens experts/behandelaars die ervaring hebben met destructief geparentificeerde kinderen?*
- *Hoe help je het kind ervoor te zorgen dat hij/zij weer **grip** op zijn eigen gevoelens ervaart. Welke middelen en interventies worden ingezet als het gaat om **genezing** en wat is daarvan het effect?*
Wat wordt ingezet om kinderen te laten groeien met betrekking tot de zelfliefde, zelfrespect en zelfverweelijking? En waar ligt het accent op?
- *Op welke manier worden ouders bij het proces betrokken en met welk doel?*

1.5 Begripsafbakening

1.5.1. Integratieve kindercoaching- counseling

Integratieve kindercoaching/-counseling is een kortdurende en intensieve vorm van psychotherapie voor kinderen tussen de 4 en 12 jaar. Het kind staat centraal tijdens de begeleiding. De klacht van het kind is het uitgangspunt van de therapie. Integratieve kindercoaching en -counseling gaat ervan uit dat het kind weet wat het probleem is; het kind weet het, kan het en doet het (Charlotte Visch, 1998) Dit principe is gebaseerd op het innerlijk vermogen tot heling en groei waar ieder mens over beschikt. Omdat ieder kind uniek is, kan een gelijklopende diagnose bij verschillende kinderen leiden tot een geheel verschillend behandelplan. Bij het in kaart brengen van de oorzaak en de instandhouding van de klacht wordt er rekening gehouden met de emotionele, fysieke, cognitieve, gedragsmatige, sociale en spirituele variabelen. De integratief counselor opgeleid aan de Nederlandse Academie voor Psychotherapie diagnosticeert de cliënt op vier verschillende onderdelen, waarbij het *veranderingsproces*, het *verandervermogen* en de *veranderbereidheid* van de cliënt centraal staan. Het *beïnvloedingsproces* is gericht op het zelfhelende, zelfactiverende en zelfsturende processen in het kind. Na het opstellen van de diagnose stelt de integratief kindercounselor de hoofdoelen vast, te weten; (zie Bijlage 4)

1. **Grip, op het probleem en overige terreinen**

Enkele voorbeelden van het geven en laten ervaren van grip: hoop mobiliseren, motivatie verhogen, probleemgebied begrenzen en relativeren, hulpbronnen inzetten, standhouden t.o.v. het probleem. Gevoelens in kaart brengen, inzicht in oorzaak, gevolg en triggers. Helpende gedachten ontwikkelen, zelfbeeld versterken.

2. **Genezing, integratie, heling, genezing**

integratie van ik-persoon met deel en delen onderling bij goede doorlaatbaarheid en voldoende ik-sterkte, heling, genezing

3. **Groei, verbetering, ontwikkeling, transformatie**

zelfkennis	Wat weet ik over mijzelf en waar ben ik nieuwsgierig naar?
zelfrespect	Hoe goed blijf ik bij mijn eigen wensen en doelen?
zelfvertrouwen	Welke interne hulpbronnen heb ik die ik kan inzetten?
zelfliefde	Hoeveel houd ik van mezelf?
zelfbeschikking	Welke gevoelens en heb ik daar vrije toegang toe?
zelfstandigheid	Hoe goed kan ik mijn leven gelukkig maken naar mijn wens?
zelfverwezenlijking	Hoe word ik wie ik ben?

2. Theoretisch kader

2.1 Wat is parentificatie?

De term 'parentificatie' werd voor het eerst gebruikt in 1965, door de Hongaars-Amerikaanse psychiater Boszormenyi-Nagy. Hij gebruikte deze term om het proces te beschrijven waarbij kinderen ouderlijke verantwoordelijkheden overnemen. Later breidde hij het begrip uit, samen met Spark. Parentificatie wordt in zijn theorie beschreven als het invullen van een ouderlijke rol in de familie of het invullen van onvervulde behoeftes rond de zorg van de ouder (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973).

In Nagy's *contextuele benadering* wordt uitgegaan van de relationele ethiek: het fundament tussen mensen is de relatie en de basis van een relatie is een goed evenwicht tussen geven en nemen; geven en ontvangen moeten passend zijn voor zowel gever als ontvanger. In een ouder-kindrelatie is de balans tussen geven en nemen anders dan in andere relaties: de relatie is asymmetrisch; een kind kan en hoeft niet in gelijke mate te geven als de ouder. Vanuit een existentiële loyaliteit wil een kind 'terugbetalen' wat hij van zijn ouder heeft gekregen: het leven. Een kind wil dus geven en zorg dragen voor zijn ouders – Nagy spreekt over het 'gevende kind'. Een kind heeft ook het récht om te geven: het is van belang dat pogingen van kinderen om hun ouders een plezier te doen of te troosten worden gezien. Parentificatie kan dus ook een constructief proces zijn. Kinderen *moeten* volgens Nagy zelfs worden geparentificeerd: hiermee worden ze voorbereid op verantwoordelijke rollen in de toekomst (zorgen, lief zijn, helpen, troosten) (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 1994).

Nagy wijdt echter meer uit over de schadelijke vorm van parentificatie, waarbij de balans tussen geven en nemen tussen ouder en kind verstoord raakt. Wanneer ouders te weinig geven, omdat ze daar om wat voor reden dan ook niet toe in staat zijn, zal het kind geneigd zijn de verantwoordelijkheid op het niveau van de volwassene op zich te nemen. Nagy ziet een direct oorzakelijk verband tussen deze verschillende uitingsvormen van parentificatie en verschillende vormen van pathologie (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973).

Minuchin gebruikt niet de term 'parentificatie', maar beschreef al wel het fenomeen, nog voordat Nagy met de benaming kwam. In Minuchin's *structurele benadering* wordt ervan uitgegaan dat goed functionerende gezinnen gekenmerkt worden door een heel duidelijke structuur met heldere lijnen tussen ouders en kinderen. Een gezin is onder te verdelen in *subsystemen*, waaronder het oudersubstelsysteem en het kindsubstelsysteem. In gezonde gezinnen zijn ouders begeleiders en opvoeders en zoeken kinderen troost en advies bij hun ouders. Bij ontwrichte gezinnen, waarbij van een logische ordening geen sprake meer is, wisselen de rollen soms om ('role-reversal'): een kind bevindt zich dan niet meer in het kindsubstelsysteem maar is verplaatst naar het oudersubstelsysteem. Minuchin spreekt in van het 'ouderlijke kind' ('parental child') wanneer een ouder voor ouderlijke taken steun zoekt bij het kind en het kind daarmee een soort co-ouder wordt. Parentificatie wordt door Minuchin dus gezien als een rolomkering en het geparentificeerde kind wordt beschreven als 'het ouderlijke kind' (Minuchin, 1974).

Ook binnen de *hechtingstheorie* (Bowlby, 1979) wordt parentificatie omschreven als rolomkering. Bij veilige hechting durven kinderen te exploreren, in de wetenschap dat ze bij gevaar kunnen terugvallen op hun moeder (of andere verzorger). De moeder geeft ruimte en is tegelijkertijd beschikbaar. Zij herkent signalen van haar kind en reageert hier passend op. Door zo'n veilige band met moeder, bouwt het kind een positief *intern werkmodel* op van hoe de wereld werkt: hij ervaart de wereld als veilig. Bij onveilige hechting kan het omgekeerde gelden: de moeder (of andere verzorger) is niet in staat passend te reageren, wat voor kinderen een gevoel van onveiligheid oproept. Angstig-afwerende hechting en gedesoriënteerde hechting worden in verband gebracht met parentificatie. Hierbij is de kwaliteit van de hechting één van de mogelijke factoren die

parentificatie in de hand kunnen werken. Indien de ouder niet in staat is om de vereiste troost, bescherming en ondersteuning aan het kind te geven, neemt het kind mogelijk de ouderlijke zorg op zich om de relatie met de ouder te behouden of om nabijheid in de relatie te creëren.

Er zijn verschillende andere theorieën in de wetenschappelijke literatuur, waarbij de begrippen parentificatie, rolomwisseling en rolomkering door elkaar worden gebruikt. Deze definities hebben gemeen dat een kind de rol van een ouder overneemt om aan diens behoeften tegemoet te komen, waarbij het zijn eigen behoeften opgeeft (Rogers, 2006).

2.2 Verschillende vormen van parentificatie

Parentificatie kent verschillende verschijningsvormen. Soms kan het gaan over een duidelijke rolomkering, waarbij het kind de taak van de ouder als het ware overneemt; soms gaat het juist om het subtiel klein houden van het kind. Boszormenyi-Nagy en Spark onderscheiden drie vormen: *kind-als-ouder*, *kind-als-echtgenoot/vriend* en *partner-als-ouder* (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973). Van Mierlo en collega's beschrijven vier typen rollen die geparentificeerde kinderen binnen het gezin kunnen innemen, afhankelijk van welk deel de ouder van zichzelf in het kind projecteert. Het *verzorgende kind* en het *perfecte kind* zijn sterk gericht op de behoeften van ouders. Het verzorgende kind staat zijn ouders bij door bijvoorbeeld emotionele steun te verlenen, huishoudelijke taken op zich te nemen, voor broertjes of zusjes te zorgen en zich op te stellen als gesprekspartner. Het perfecte kind verwezenlijkt de fantasieën van zijn ouders, ten koste van de eigen autonomie. Het probeert aan alle verwachtingen te voldoen en zorgt er op die manier voor dat de ouders zichzelf kunnen zien als 'geslaagde ouders'. In beide gevallen ligt de nadruk te veel op geven en te weinig op ontvangen. Het *kind dat kind moet blijven* ontvangt ogenschijnlijk juist veel, maar levert daarmee in op zijn autonomie en zelfstandigheid. Met het 'kind blijven' voorziet het in de behoefte van ouders om te blijven zorgen. Dit kind wordt niet erkend in zijn recht om te geven. Het *zwarte schaap* of de *zondebok* vertoont ontwrichtend gedrag en vraagt daarmee om negatieve aandacht. Hiermee leidt hij de aandacht af van andere problemen en zo probeert hij de boel bij elkaar te houden. Door de schuld van de spanningen op zich te nemen helpt het kind het gezin, maar het wordt niet gezien als helper maar als schuldige. Het geven wordt niet gezien in zijn geven en dat is schadelijk aan deze vorm van parentificatie (Van Mierlo et al., 2010).

2.3 Schadelijk of niet? Destructieve parentificatie en andere prototypes

Parentificatie kan schadelijk zijn, maar dat is niet per definitie het geval. Jurkovic onderscheidt vier prototypes van manieren waarop kinderen voorzien in de behoeften van ouders. Op een continuüm van 'onderfunctioneren' aan het ene uiterste en 'overfunctioneren' aan het andere, noemt hij *infantiliseratie*, *gezonde niet-parentificatie*, *adaptieve parentificatie* en *destructieve parentificatie* (Jurkovic, 1997).

Bij *infantiliseratie* wordt een *minimaal* niveau van zorg van het kind verwacht. Hiermee wordt het recht tot geven van het kind ontkend en wordt het kind klein gehouden: de ouder geeft te veel. Vanuit een eigen gemis en/of een onvermogen om te ontvangen, heeft de ouder de behoefte om te blijven zorgen, en het is meestal het jongste kind dat in deze behoefte voorziet. Het wordt hierdoor beperkt in zijn ontwikkeling op het gebied van autonomie en zelfstandigheid (zie ook: 'het kind dat kind moet blijven'). Deze vorm van parentificatie is volgens Nagy de meest schadelijke vorm van parentificatie (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973).

Bij *gezonde niet-parentificatie* wordt een *matig* niveau van zorg van het kind verwacht, dat in verhouding is met het ontwikkelingsniveau van het kind. Het kind blijft op de kindpositie staan en de ouders blijven het blijven het zien als het kind voor wie zij verantwoordelijk zijn. De gevraagde verantwoordelijkheid is passend voor een kind van die leeftijd en het kan *vanuit de kindpositie* geven. Het geven van het kind wordt gezien en erkend en het kind wordt gesteund. Grenzen worden niet

overschreden en de identiteit van het kind wordt niet al te veel gevormd door de zorgactiviteiten: er is genoeg ruimte om kind te zijn. Parentificatie is in dit geval een gezond en normaal proces: door het opnemen van zorgtaken leert een kind veel over verantwoordelijkheid en zorgen voor anderen (Jurkovic, 1997). Boszormenyi-Nagy en Krasner spreken van *constructieve parentificatie* (1994).

Van *adaptieve parentificatie* is sprake wanneer het kind *bovenmatig* geeft: er wordt een geven gevraagd dat niet past bij het ontwikkelingsniveau van het kind. Dit zorgen is vaak van voorbijgaande aard en het kind krijgt steun en wordt eerlijk behandeld in het gezin. Het kind zit niet gevangen in de zorgrol; het valt er niet mee samen. Elk gezin kan, met name in geval van crisis of stress, een tijdelijk beroep doen op de kinderen, die daarmee voor een bepaalde tijd overfunctioneren (Jurkovic, 1997).

Bij *destructieve parentificatie* geeft het kind ook *bovenmatig*, maar bij destructieve parentificatie is dat geven langdurig van aard. Het kind geeft structureel te veel en ontvangt te weinig. De zorgtaken passen niet bij het ontwikkelingsniveau van het kind en zijn niet op een eerlijke manier toegewezen aan het kind. Bovendien krijgt het kind vaak geen erkenning voor zijn geven. Deze interactie leidt ertoe dat het kind zijn bestaansrecht en eigenwaarde ontleent aan het zorgen voor zijn ouder; zijn identiteit valt samen met zijn zorgrol. In deze situatie wordt de ontwikkeling van het kind belemmerd op sociaal, emotioneel en mogelijk fysiek en cognitief gebied (Jurkovic, 1997).

Dit onderzoek richt zich specifiek op *destructieve parentificatie*, waarbij een kind zorgtaken uitvoert die niet passen bij zijn of haar ontwikkelingsniveau en daarmee structureel bovenmatig geeft.

2.4 Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van destructieve parentificatie?

Destructieve parentificatie ontstaat wanneer er te veel geleund wordt op de kinderen. Vaak ontstaat zo'n situatie door een of meerdere levensgebeurtenissen die een gezin uit balans brengen, bijvoorbeeld door ziekte, sterfte, scheiding of migratie. Zo'n gebeurtenis op zichzelf hoeft niet altijd tot destructieve parentificatie te leiden; in veel gevallen zal een beroep op de kinderen tijdelijk van aard zijn en ontstaat er na een ontwrichtende periode een nieuwe balans. Wanneer zo'n situatie wél tot destructieve parentificatie leidt, is dat vrijwel altijd omdat er belemmerende factoren zijn die ertoe leiden dat het evenwicht niet of onvoldoende kan herstellen. Bij destructieve parentificatie gaat het dus binnen een gezin *op meerdere fronten* fout. Het gezin heeft onvoldoende mogelijkheden om de klap van de ontstane levensgebeurtenis op te vangen, bijvoorbeeld omdat de pedagogische vaardigheden van de ouders ontoereikend zijn. Wanneer dan ook het sociale netwerk faalt of onvoldoende zicht op de situatie heeft, blijft de parentificatie voortduren, waardoor deze destructief wordt.

2.5 Destructieve parentificatie en echtscheiding

Verschillende ingrijpende gebeurtenissen kunnen dus leiden tot destructieve parentificatie, wanneer er binnen een gezin factoren zijn die het herstel van het evenwicht belemmeren. Een van deze mogelijke ingrijpende gebeurtenissen, is een echtscheiding.

Het CBS heeft in 2016 een onderzoek gedaan naar het aantal beëindigde relaties (gehuwd en samenwonend) waarbij minderjarige kinderen betrokken waren. In dat jaar gingen ongeveer 50.000 stellen met minderjarige kinderen uit elkaar, waardoor maar liefst 86.000 minderjarige kinderen te maken kregen met een breuk tussen ouders. Ongeveer een tiende van de scheidingen loopt uit in een vechtscheiding (Haalboom, 2014) en er zijn voldoende andere situaties te bedenken waarin een kind taken van zijn ouder denkt te moeten overnemen. Bij gezinnen die dusdanig in beweging zijn, ligt destructieve parentificatie op de loer.

Een echtscheiding is voor elke betrokkene een ingrijpende gebeurtenis waarbij grote veranderingen in het leven duidelijk aanwezig zijn. Zowel kinderen als ouders moeten leren leven met de nieuwe situatie en dat kan ontwrichtend zijn. Amato (1993) stelt dat er vijf domeinen zijn waarop een kind zich na de scheiding van zijn ouders moet aanpassen: de afwezigheid van de niet-inwonende ouder; het conflict tussen vader en moeder; aanpassing aan de ouder met het ouderlijk gezag; economisch verlies als gevolg van de scheiding en de stress van de scheiding op zich. Wanneer dit lukt, en wanneer ook voor de andere gezinsleden de rust wederkeert, start een fase met een nieuw evenwicht (Amato, 1993). De scheiding zelf leidt dus niet per definitie tot parentificatie, maar de context waarin de scheiding en het leven daarna zich voltrekken kunnen daar wel toe leiden.

Meerdere onderzoeken tonen aan dat een scheiding directe invloed heeft op de opvoedcapaciteit van ouders. Onder andere Amato (2000) stelt dat ouders niet altijd even consequent zijn in hun opvoeding, vanwege de stress die een scheiding met zich meebrengt. Een alleenstaande ouder heeft vaak eigen emoties te verwerken en moet daarnaast schipperen tussen werk, het huishouden en de zorg voor de kinderen. Soms zijn er daarnaast ook nog zorgen omtrent de financiële situatie. Kinderen in eenoudergezinnen lopen meer risico op parentificatie, omdat ze het leed van de ouder willen verzachten en zodoende de gaten vullen (Boutens, 2011).

Parentificatie bij echtscheiding doet zich voor in verschillende verschijningsvormen: het kind als *partner*, als *witte ridder*, als *ouder* voor broers/zussen en als *mediator* in ouderlijk conflict (Boutens, 2011).

Het *kind als partner* merkt dat zijn ouder een partner mist en neemt deze rol dus over. Het kind kan optreden als gesprekspartner, vertrouweling, trooster en/of beschermer (Mijland & Van Mulligen, 2008). De ouder betreft het kind bij emotionele en financiële zorgen en uit zijn gevoelens van eenzaamheid, verdriet, frustratie en boosheid. Het kind is zich bewust van het verdriet en de zorgen van ouders en wil zijn ouder redden door er op zijn minst voor hem of haar te zijn. Daarnaast krijgt het kind als partner soms de verantwoordelijkheid om mee te beslissen over belangrijke zaken, of moet het kind ten koste van eigen ontwikkelingstaken meedraaien in het huishouden (Boutens, 2011).

Het *kind als witte ridder* zorgt voor zijn ouders door zijn eigen problemen voor zich te houden. Het maakt zich zorgen over de ouder en heeft medelijden, waardoor het de ouder niet op wil zadelen met zijn eigen problemen. 'Ze heeft het al moeilijk genoeg.' Hierdoor blijft de witte ridder vaak alleen met zijn emoties (Boutens, 2011).

Het *kind als ouder voor broers of zussen* neemt zorgtaken van de ouder over en draagt verantwoordelijkheid voor (meestal jongere) broers of zussen. Regelmatig neemt een kind zowel oudertaken als partnernamen op zich; het gaat als het ware naast de alleenstaande ouder staan (Boutens, 2011).

De *mediator in het ouderlijk conflict* voelt zich gevangen in een conflict tussen ouders. Hierdoor wordt hij in de positie geplaatst om te kiezen tussen beide ouders, wat leidt tot een loyaliteitsconflict: een kind wil graag bij beide ouders zijn en voor beide ouders zorg dragen. Vanuit deze gespleten loyaliteit zal het kind proberen te bemiddelen tussen ouders, of de aandacht af te leiden van het conflict door zelf ongewenst gedrag te vertonen. Zo hebben ouders iets om zich samen zorgen over te maken (Mijland & Van Mulligen, 2008).

Wanneer er langdurig sprake is van dergelijke vormen van parentificatie, en wanneer een kind onvoldoende steun en erkenning krijgt voor zijn zorgen, leidt dit tot destructieve parentificatie (Boutens, 2011).

2.6 Wat zijn de effecten van destructieve parentificatie?

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de gevolgen van destructieve parentificatie. Boutens noemt dat kinderen die destructief geparentificeerd zijn zich niet vaak onbezorgd, speels, spontaan en uitbundig als kind zullen gedragen; ze gebruiken altijd het gezond verstand (Boutens, 2011). Jurkovic (1997) spreekt over 'the loss of childhood'.

Op de korte termijn kunnen schoolprestaties erg lijden onder de situatie van het geparentificeerde kind. Door de spanningen van thuis en de zorgen over het gezin kan het geparentificeerde kind fysiek en emotioneel zijn uitgeput, ongeconcentreerd, onoplettend en in gedachten verzonken zijn en regelmatig verzuimen, waardoor de schoolprestaties verminderen. De schoolprestaties hebben echter lang niet altijd te lijden onder de parentificatie; het kan ook zijn dat het geparentificeerde kind juist uitblinkt op school en overdreven met de studie bezig is, om ouders te ontzien, of om er op die manier voor te zorgen dat een ouder zich geslaagd voelt in zijn of haar opvoeding. Ook dit gedrag kan leiden tot fysieke en emotionele uitputting. Het kiezen van een vervolgopleiding of studie kan voor geparentificeerde kinderen ook problematisch verlopen. Wegens hun grote verantwoordelijkheid en schuldgevoel kunnen zij zich moeilijk losmaken van hun ouders en de stap naar volwassenheid maken (Kamphuis, 2015).

In de literatuur worden verder diverse psychiatrische stoornissen en psychische klachten en problemen genoemd, zoals angststoornissen, depressie, eetstoornissen, middelenmisbruik, posttraumatische stressklachten, problemen met zelfbeeld, schaamte en een verhoogde kans op suicidaliteit (Kamphuis, 2015). Bij meisjes wordt parentificatie in verband gebracht met internaliserende problematieken zoals depressie en/of angstgevoelens, suïcidale gevoelens, schaamte en overmatig piekeren. Jongens tonen juist meer externaliserende gedragingen, zoals als woede-uitbarstingen, antisociaal gedrag, problemen met alcohol en drugs, crimineel gedrag en agressie (Kamphuis, 2015).

2.7 Richtlijnen mbt de behandeling van destructieve parentificatie

Op basis van de hierboven beschreven theorie kunnen uitspraken worden gedaan over het voorkomen van destructieve parentificatie in echtscheidingssituaties, en daarmee de mogelijke genoemde gevolgen ervan. Bij destructieve parentificatie is sprake van *bovenmatig geven*, dus het is zaak dat het geven teruggebracht wordt tot een *passend geven*. In het beste geval zou de ouder ertoe bewogen moeten worden geen of minder beroep te doen op het kind als partner, een kind zou zich vrij moeten kunnen voelen om eigen problemen te bespreken (kind als witte ridder) en de verantwoordelijkheid van broers of zussen zou niet op de schouder van het kind moeten liggen (kind als ouder). Met andere woorden: het kind moet terug in de kindpositie. Hiervoor is uiteraard nodig dat de ouder de ouderrol bekleedt en daar voldoende stevig in staat, of steun zoekt bij iemand anders dan het kind, zodat het kind zijn verantwoordelijke taken los kan laten. Het betrekken van de ouders is dus essentieel wanneer er getracht wordt om destructieve parentificatie tegen te gaan.

Van de Pas (2009), die overigens pleit voor het afschaffen van de term 'parentificatie' omdat het uit zou nodigen tot 'parent blaming', stelt dat het besef van verantwoordelijk-zijn de ethische kern is van de ouderrol. Oudertaken kunnen worden overgenomen door (bijvoorbeeld) kinderen, maar de ouderrol, waarbij hoort dat de ouder zich verantwoordelijk voelt voor het kind, kan door niemand worden overgenomen. In echtscheidingssituaties waarbij sprake is van parentificatie, kan ervan worden uitgegaan dat de ouder klem zit tussen eisen die de ouder aan zichzelf stelt en wat daar in de praktijk van terecht komt. Volgens Van de Pas is het zaak deze klem in het contact open te krijgen, door de ouder een 'goede-ouder'-ervaring te geven. Als beklemde ouders zichzelf weer ervaren als de ouder die ze willen zijn, zo stelt zij, is het veranderen begonnen. Waar Nagy spreekt van 'het kind bevrijden van het geparentificeerd worden', legt Van de Pas de nadruk op 'de ouder bevrijden uit hun tekortschieten' (Van de Pas, 2009).

Ook Aelen en anderen benadrukken hoe belangrijk het is de ouders te betrekken bij het oplossen van parentificatieproblematiek: *'Bij parentificatie moet een kind boven zijn macht functioneren of presteren om één of beide ouders emotioneel te ondersteunen of als ouder te vervangen. [...] Het gevaar is dat dit kind dit 'offeren' niet meer afleert. De therapeut vergroot deze risico's als zij vindt dat het kind zijn problemen op eigen kracht moet oplossen, en als zij er daarom bijvoorbeeld voor kiest het kind individueel te behandelen, zonder de ouders erbij te betrekken.'* (Aelen, F. et al., 2013) Aelen en collega's noemen falende ouderlijke samenwerking en daaruit voortkomend ouderlijk disfunctioneren als oorzaak van parentificatie. Samen met ouders wordt onderzocht welke belemmering en disfunctionele kerncognities zij ervaren tijdens en over het scheidingsproces, bijvoorbeeld in de omgang met hun ex-partner. Door middel van EMDR kunnen ouders worden bevrijd van hun echtscheidingstrauma en opnieuw leren samenwerken, in het belang van de kinderen. Om ouders hiertoe te motiveren, worden zij uitgenodigd een 'metapositie' in te nemen en te reflecteren op zichzelf als opvoeder.

Het is dus essentieel om ouders zoveel mogelijk te betrekken bij het proces en daarbij een beroep te doen op de ouderrol. Kan er iets gedaan worden aan de taken die het kind op zich neemt, kan er zo nodig hulpverlening betrokken worden? Daarnaast zijn er andere factoren die de mate van destructiviteit kunnen beperken. Minuchin (1974) stelt dat de steun die kinderen aan hun gezinsleden bieden adaptief kan zijn wanneer kinderen ondersteund worden, niet gevangen raken in hun zorgrol en geen generationele grenzen overstijgen (Boutens, 2011). In de contextuele benadering van Nagy wordt benadrukt hoe belangrijk het is dat het geven van het kind wordt gezien en erkend. Ook Jurkovic noemt *erkenning* op het geven als 'verzachtende omstandigheid'. De geïnterviewden in het onderzoek van Boutens geven ook aan dat ze het fijn vinden als hun ouders hun waardering uitspreken over de emotionele steun die zij hun ouders bieden (Boutens, 2011). Erkenning is dus een sleutelwoord. Het belangrijkste is natuurlijk erkenning van de ouders zelf, maar ook anderen kunnen laten merken dat zij het geven van het kind zien en daarvoor hun waardering uitspreken (Kamphuis, 2015). Verder is het belangrijk dat aan het kind duidelijk wordt gemaakt dat het niet tegen elke prijs voor anderen hoeft te zorgen, daarbij rekening houdend met de loyaliteiten van het kind (Kamphuis, 2015).

3. Methodologie

3.1 Opzet

Om inzicht te verkrijgen in de behoeftes van destructief geparentificeerde kinderen en de huidige behandelwijzen is kwalitatief onderzoek gedaan. Door middel van diepte-interviews bij hulpverleners en thematische analyse werd er antwoord gezocht op de deelvragen.

3.2 Respondenten

Onder 7 integratieve kindercoach- counselors in opleiding aan de Nederlandse Academie voor Psychotherapie met een gemiddelde werkervaring van 18 maanden in dit vakgebied is er vooronderzoek gedaan met als doel te onderzoeken in welke mate er al kennis is bij deze groep hulpverleners over het onderwerp.

Er zijn in totaal 15 deskundigen gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek; in totaal hebben 6 respondenten deelgenomen. Onder deskundigen wordt in dit geval verstaan: mensen die beroepsmatig met kinderen werken en (derhalve) veel ervaring hebben met kinderen in echtscheidingssituaties en destructieve parentificatie. Voorafgaande aan het interview is gevraagd of ze ervaring met het onderwerp hebben en in welke vorm. De interviews zijn individueel afgenomen. Deze deskundigen zijn telefonisch of via Zoom geïnterviewd en de gesprekken werden opgenomen. De interviews zijn afgenomen bij drie integratief therapeuten, een contextueel coach, een mediator en een scheidingsbemiddelaar/-mediator met werkervaring tussen de 5 en 40 jaar binnen het vakgebied.

3.3 Vragenlijst

Er is gekozen voor diepte-interviews, omdat kwalitatieve gegevens de meest uitgebreide en specifieke informatie geven over de verschillende bestaande behandelwijzen en over de behoeften van kinderen bij wie sprake is van destructieve parentificatie.

Voorafgaande aan het interview werd ter voorbereiding de definitie en één meerkeuzevraag aan de respondent toegestuurd.

Bij het opmaken van de vragen (zie bijlage 3) is er uitgegaan van informatie uit het theoretische kader en het integratieve gedachtegoed. De vragen zijn onderverdeeld in vragen over het kind, de behandelwijze en vragen over de ouders.

Om inzicht te krijgen in de emotionele beleving van destructief geparentificeerde kinderen is er gevraagd naar wat een destructief geparentificeerd kind nodig heeft. Tevens is er gevraagd naar de gedachten en gevoelens die deze kinderen ervaren en hoe therapeuten kunnen bijdragen aan grip, genezing en groei.

Bij de behandelwijzen is er gevraagd naar de middelen die worden ingezet en hoe het gevoel van grip, genezing en groei vergroot kan worden.

Dit onderzoek richt zich op destructieve parentificatie bij kinderen in echtscheidingssituaties, ouders spelen hier een essentiële rol in. Bij de vragen over rol van de ouders wordt hier dieper op ingegaan. De interviews duurden ongeveer 45 minuten en zijn in de maanden juni en juli afgenomen. Eén interview is telefonisch afgenomen. De Zoom-interviews zijn met toestemming van de respondenten opgenomen.

3.4 Thematische analyse

De interviews zijn via Zoom opgenomen en de geluidsopnames zijn nadien getranscribeerd. De fragmenten die betrekking hadden op de deelvragen werden geselecteerd en gecodeerd met een themawoord. Op basis van de resultaten van de interviews is onderzocht of er een generalisatie vastgesteld kon worden.

3.5 Betrouwbaarheid

In de methode is gebruik gemaakt van verschillende vormen van vraagstellingen; open vragen, een stelling en meerkeuzevragen. De vragen zijn vooraf opgesteld en steeds in dezelfde volgorde gesteld. Voor de verantwoording van de onderzoeksopzet is er goed nagedacht over de manier waarop de gegevens te analyseren.

De resultaten zijn systemisch vastgelegd, gecodeerd en gestandaardiseerd. Uit de uniformiteit van de antwoorden van de respondenten blijkt dat de rol van de ouders bij destructieve parentificatie inhoudelijk generaliseerbaar is.

3.6 Validiteit

Er is op diverse manieren gehandeld om voor de validiteit van het onderzoek in te staan. Om een zo compleet mogelijk antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag, zijn er respondenten uit diverse werkvelden geselecteerd. Voorafgaande aan het interview hebben de respondenten allen de definitie toegestuurd gekregen, samen met een korte vragenlijst. Voor afname van de vragen is de definitie nogmaals herhaald om het onderzoeksgebied af te bakenen. De heldere definitie van het begrip destructieve parentificatie maakt dat de begripsvaliditeit hoog is.

Quote:

En als een kind de ruimte krijgt van een ouder om daadwerkelijk die rol te spelen, dan geeft dat heel veel macht. Je bent geen kind meer onder de kinderen, dus je gaat je ook anders gedragen naar andere kinderen en die kinderen die ja, die wijzen dat vaak af, vinden ze niet fijn. Dus je komt echt alleen te staan. Dus ik denk dat eenzaamheid misschien wel het grootste probleem is.

Maar je ziet ook dat ze soms in een groepje kinderen de leider worden en dat ze een hele fijne leiders kunnen zijn, omdat ze geleerd hebben al heel jong om te zorgen voor een ander. Maar daar raken ze zichzelf eigenlijk helemaal kwijt, er is helemaal geen aandacht voor hun zelf en voor hun eigen kindstuk. En dan popt toch weer die eenzaamheid ook op.

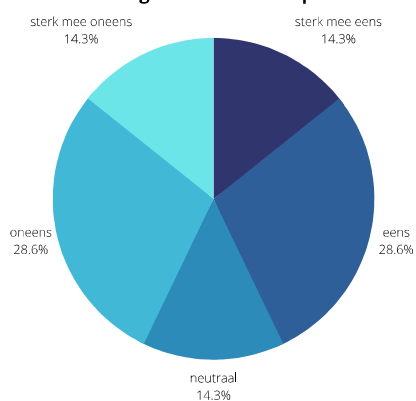

4.Resultaten

4.1 Vooronderzoek

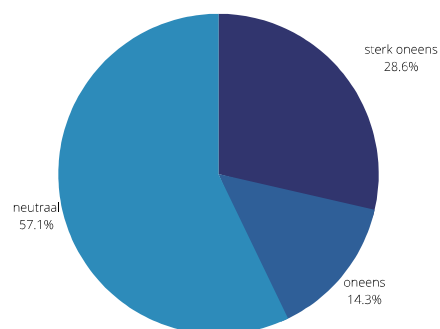
Uit het vooronderzoek onder 7 integratieve kindercoaches-counselors in opleiding aan de Nederlandse Academie voor Psychotherapie blijkt dat de mate van beschikbare kennis over het onderwerp veel verschilt.

Ik beschik over goede kennis van parentificatie

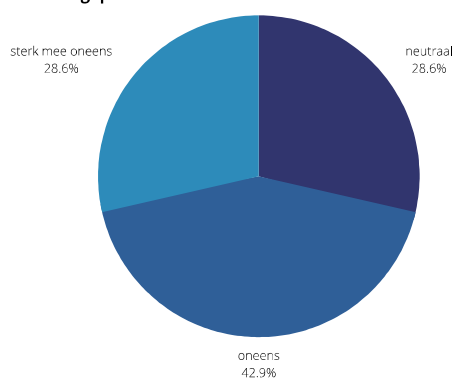
Opvallend is dat de coach-counselors aangeven dat zij in de kinderpraktijk (destructieve) parentificatie niet zijn tegengekomen.

In de kinderpraktijk ben ik parentificatie tegengekomen

Het merendeel van de kindercoach-counselors geeft aan niet te weten wat ze een geparentificeerd kind in de praktijk het beste kunnen bieden.

Ik weet als kindercoach-counselor wat ik in de praktijk een geparentificeerd kind het beste kan bieden

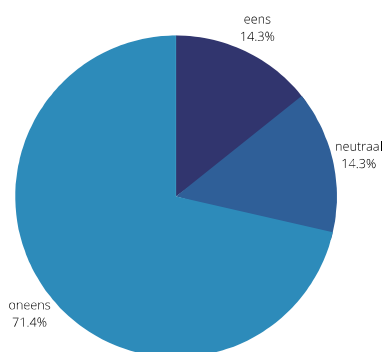

Het overgrote deel van de geïnterviewden geeft aan niet te weten welke specifieke behoeften een geparentificeerd kind heeft. De 14,3 % die aangeeft dat wel te weten, gaf hierbij als kanttekening die uit eigen ervaring te weten, niet als ervaring in de rol van hulpverlener.

Ik weet welke specifieke behoeften een geparentificeerd kind heeft

4.2 Steekproefpopulatie

De steekproef die de respondenten voorafgaande aan het interview ontvingen laat zien hoe vaak de verschijningsvormen van parentificatie in de praktijk van de respondenten voorkomen. Het laat zien dat kind in de rol van partner het vaakst voorkomt.

Tabel: verschijningsvormen van parentificatie in de praktijk

Welke vorm van destructieve parentificatie bij kinderen zie je terug in jouw praktijk?

	<i>nooit</i>	<i>zelden</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
<i>kind in de rol van partner</i>	0	1	0	5	0
<i>kind als witte ridder</i>	0	0	3	3	0
<i>kind als ouder voor broer-zus</i>	0	1	3	1	1
<i>kind als mediator in ouderlijk conflict</i>	0	0	2	4	0
<i>kind als zondebok</i>	0	1	1	3	1

4.3 Resultaten uit de interviews

Uit de antwoorden van de respondenten komt dat er verhoogde kans op destructieve parentificatie is bij een aanmelding van ouders in complexe scheiding, of vechtscheiding

Alle ondervraagde hulpverleners behandelen zowel kind als ouders.

Tijdens de interviews kwam naar boven dat als een ouder een tijd lang minder draagkrachtig is en het kind merkt dat de ouder een partner mist, een kind op de plek van de ouder kan komen te staan en zo de rol van partner inneemt, ook wel partnerparentificatie genoemd. Twee respondenten benadrukten er bij eenoudergezinnen extra alert op te zijn. Zij zien het bij eenoudergezinnen vaak gebeuren dat het kind de rol van volwassene op zich neemt.

Twee andere respondenten gaven aan geen verschil in gedrag op te merken bij de verschillende verschijningsvormen.

Op de vraag uit het interview: *“Welke gevoelens leiden tot het bovenmatig zorgen voor de ouder?”* zijn diverse antwoorden gekomen. Een respondent geeft aan dat het gevoel van moedeloosheid zorgt voor bovenmatig zorgen voor de ouder. Een ander laat weten dat het gevoel van dat ze het nooit goed genoeg doen, dat ze er niet toe doen en niet van betekenis zijn hier ten grondslag aan ligt. Een hulpverlener geeft aan dat het de gedachten zijn over de ouder die niet capabel is die maakt dat het kind bovenmatig zorgt. *“Mijn zusje kan dat nog niet, ik doe het altijd, mama heeft het te druk”*. Ook wordt het gevoel van eenzaamheid benoemd.

Welke gedachten leiden tot het bovenmatig zorgen voor de ouder, is een vraag die ook in het onderzoek werd gesteld. Een respondent gaf aan dat het kind denkt alles alleen te moeten doen en alles zelf moet oplossen. Een ander laat weten dat het kind denkt als een ander en niet meer voor zichzelf. Het kind denkt aan wat papa of mama nodig heeft en niet wat hij zelf nodig heeft. Dit gedachtegoed wordt door meerdere respondenten beaamd, de kinderen hebben gedachten over het zorgen voor de ouder en nemen de verantwoordelijkheid op zich. Een van de respondenten laat duidelijk weten dat het geen gedachten zijn, maar overtuigingen. Dat het de overtuiging is, ofwel de interpretatie van de werkelijkheid, dat een ouder iets van het kind nodig heeft en zonder dat niet gelukkig is.

De vraag; *Waarom merk je dat er wellicht sprake is van destructieve parentificatie bij een kind? Zijn er signalen waaraan u merkt dat er sprake is van destructieve parentificatie?* Leverde vernieuwde inzichten op. Zo vertelde één respondent dat hij vooral merkt bij chronische parentificatie dat het kind vaak fysiek klein blijft. Het is niet wetenschappelijk bewezen, maar ziet het in de praktijk te vaak om het toevallig te noemen. Ook ziet hij dat deze kinderen vaak de therapeut willen pleasen, zij willen voor de therapeut gaan zorgen. De respondent zegt dat het vaak de meest ideale mensen zijn om mee te werken.

Een respondent geeft aan er altijd alert op te zijn omdat het veel voorkomt.

Drie andere respondenten geven aan dat door het neerzetten van poppetjes je veel informatie verkrijgt.

De manier waarop de kinderen over hun ouders praten wordt door twee ondervraagden benoemd als signaal van herkenning. Ook het niet synchroon lopen van de ontwikkeling die bij de leeftijd hoort wordt genoemd en het inleven in het kind de methodiek van ‘korzacken’ wordt genoemd om het te herkennen.

Quote

Mensen die beschadiging hebben opgelopen zoals bv bij parentificatie zijn bijna altijd bezig met defensief zijn. Zijn bezig buiten hun fort, zonder dat ze bezig zijn te kijken naar wat voor mooi kasteel ze hebben opgebouwd en dat het daar ook wel best senang is.

Het is belangrijk voor ze om te weten dat ze een veilige haven in zichzelf dragen en dat het oké is om alle emoties te uiten en te kunnen onderscheiden; wat is van mij en wat is van de ander.

4.4 Antwoord op de deelvragen:

Deelvraag 1: Wat heeft een geparentificeerd kind nodig, volgens behandelaars die ervaring hebben met destructief geparentificeerde kinderen?

Wat alle participanten aangeven dat meest belangrijk is, is dat het kind weer op de kindpositie komt te staan en de rol van verantwoordelijk zorgende los kan laten. Daarvoor is het nodig dat een kind zich realiseert wat passend en niet passend geven is. Alle respondenten gaven aan dat het essentieel is dat de ouder meebeweegt. De ouder heeft ook hulp nodig en dient zich bewust te worden dat het kind bovenmatig geeft wat niet passend is voor de leeftijd. Belangrijk is dat de ouder weer in de ouderrol komt te staan en het kind weer kind kan zijn.

Een respondent voegde hieraan toe dat het van belang is dat de ouders (alsnog) erkenning geven aan het kind voor het geven, of het onrecht wat ze hebben geleden en het kind deze erkenning hiervoor kan ontvangen en voor dit ontvangen een bevestiging kan geven (ontvangstbevestiging). Het kind

heeft een ouder nodig die het geven kan ontvangen en hiervoor een ontvangstbevestiging aan het kind geeft.

Drie respondenten gaven aan dat het in de praktijk van belang is dat het kind zich veilig en gehoord voelt en lekker kan spelen om zich zo weer kind te voelen.

Quote:

Het zijn geen gevoelens of gedachten, het zijn zelfs overtuigingen.

Een overtuiging is een vastgeroeste gedachten. De overtuiging, oftewel de interpretatie van de werkelijkheid, dat een ouder iets van jou nodig heeft en zonder dat de ouder niet gelukkig wordt

Deelvraag 2: Hoe help je het kind ervoor te zorgen dat hij/zij weer grip op zijn gevoel ervaart.

Er kwam geen eenduidig antwoord op deze vraag. Het meest duidelijk antwoord was het kind ontlasten. De diverse respondenten werken ieder geheel op eigen wijze aan het ontlasten van het kind. Bijvoorbeeld door woord te leren geven aan het gevoel geeft dat macht over jezelf en kun je weer verder groeien. De integratieve therapeuten gaven aan met het beeldenrijk aan de slag te gaan, humagination in te zetten of de interventie van een wandeltocht te doen. Het werken en in gesprek gaan met de ouders kwam hier ook meerdere keren terug als antwoord. Zoals dit voorbeeld laat zien; “Ja, ik ga echt niet weg en spelen, want mijn vader heeft mij nodig. Als ik nu wegga dan wordt mijn moeder boos op m’n zusje, want die is altijd heel druk. Dus ik moet erbij blijven om te zorgen dat mijn zusje niet zo druk is. En dan blijft mama rustig”

Het wegnemen van verantwoordelijkheid zorgt voor meer gevoel van grip bij het kind. Een ouder moet wel meebewegen, want het kind is loyaal aan het systeem en die gaat geen verraad plegen. Dat kun je als hulpgever ook niet vragen.

Een respondent omschreef het als het durven werken aan passend geven en te stoppen met niet passend geven. Ook het zetten van opstellingen, het maken van tekeningen en speltherapie zorgen ervoor dat het kind weer meer grip op zijn gevoel ervaart.

Quote:

Ouders zijn vaak ook beschadigde kinderen. Dus voor ik het weet ben ik met de generatie daarvoor bezig

Deelvraag 3: Welke middelen en interventies worden ingezet als het gaat om genezing en wat is daarvan het effect?

Vier respondenten gaven duidelijk aan het werken met opstellingen effectief te vinden bij destructieve parentificatie. Het zetten van opstellingen met poppetjes of knuffels kan zowel bij kinderen als ouders worden ingezet en geeft zowel de hulpverlener als het kind/ouder veel informatie. Het innerlijk delen werk als genezingsproces werd ook benoemd.

Alle respondenten gaven aan dat de ouders in beweging moeten komen, dat is de grondslag voor verandering bij destructieve parentificatie. Alle ondervraagden gaan in gesprek met de ouders en hebben als doel de ouders weer ouder te laten zijn en het kind weer op de kindpositie terug in het systeem te zetten.

Een van de ondervraagde hulpverleners heeft een methode ontwikkeld, deparentificatie, en laat weten dat deparentificatie een effectieve methode is om in te zetten bij de genezing van destructieve parentificatie.

Deparentificatie bestaat uit verschillende fases, tijdens de oriënterende fase achterhaald de hulpverlener in welke mate er een verdeling is tussen destructieve en constructieve parentificatie.

Bij destructieve parentificatie is vooral veelvoorkomend het gebrek aan erkenning van de ouders (verticale erkenning) en het bedreigd worden van ontwikkelingstaken (Han Spanjaard en Wim Slot 2015) die een kind heeft te doorlopen waardoor er een disbalans is.

De volgende fase is het onderzoeken naar de mate van destructief gerechtigd te zijn.

Destructieve parentificatie is hetzelfde als onrecht. Door een disbalans tussen geven en ontvangen ontstaat er onbedoeld het recht om verongelijkt te zijn en dit onrecht leidt tot destructief recht. Als er geen erkenning voor het geven plaats vindt, draagt een kind dit van binnen onbewust met zich mee en blijft er ongelijkheid bestaan.

De volgende stap is het faciliteren van het proces van erkenning door rechtstreeks aanspreken.

Hiervoor is het van belang eerst toestemming aan het kind te vragen om in gesprek met de ouders te gaan over hoe zij het kind het beste kunnen helpen. Nadat er met de ouders gesproken is over hoe zij tegen de ontwikkeling van hun kind aankijken vraagt de hulpverlener om toestemming om met hen te delen hoe de hulpverlener tegen de ontwikkeling van het kind aankijkt. Zo worden er factoren gedeeld die ertoe kunnen leiden dat er zorgen over de ontwikkeling van hun kind ontstaat.

Vervolgens vindt er weer een gesprek plaats tussen hulpverlener en kind waarbij er in grote lijnen verslag gedaan kan worden over het gesprek met de ouders. Hulpverlener en kind gaan samen aan dit thema werken én hierover in gesprek met de ouders. Centraal thema is hierbij het 'rechtstreeks aanspreken'. Dit houdt in dat het kind leert om rechtstreeks de ouders aan te spreken over de situatie. De strekking van het gesprek is dat het kind de ouders vertelt dat hij veel geeft en veel voor ze zorgt en hierbij zichzelf als kind is kwijtgeraakt. Het kind spreekt de ouders aan om samen weer passend te geven, en vraagt de ouders daarbij te helpen zodat het weer kind kan zijn en de ouders weer zijn verantwoordelijke ouders kunnen zijn. (A. Nieuwenbroek, twaalf contextuele methodieken)

De ervaring van de respondent is dat rechtstreeks aanspreken van de ouders vrijwel altijd leidt tot erkenning en deparentificatie verkleint of verdwijnt.

Deelvraag 4: Wat wordt ingezet om kinderen te laten groeien met betrekking tot groei; zelfliefde, zelfrespect en zelfverwezenlijking? En waar ligt het accent op?

Drie respondenten noemde zelfstandigheid als belangrijkste van de 'zelden' om het kind te laten groeien. Er wordt veel van buitenaf van deze kinderen verwacht en van buitenaf zijn ze zelfstandig, maar van binnenuit niet. Zelfstandigheid in de zin van zelf staan, zelf keuzes kunnen maken, niet afhankelijk zijn, leren dat je niet alles alleen hoeft te doen.

Ook werd zelfzorg genoemd, ademruimte leren nemen. Een kind moet hierbij gefaciliteerd worden om met ouders in gesprek te gaan om voor zichzelf te leren staan en ruimte in te leren nemen.

Een van de respondenten noemde zelfvalidatie als paddenstoel van alle zelfjes en als speerpunt, omdat dat zelfvalidatie bij deze kinderen, en vaak ook bij de ouders, erg laag is. Zelfvalidatie; ben ik gerechtigd om te zijn, ben ik gevalideerd om te bestaan. Het tegenovergesteld is: ik doe er niet toe, ik ben niet gevalideerd, ik ben niet gerechtigd om te zijn. De respondent gaf een filosofische uitspraak mee van de Franse filosoof Levinas: "Ik word in het aangezicht van de ander". Dus hebben we het aangezicht van de ander nodig om ik te worden, om gevalideerd te raken. Als jouw geven niet erkent wordt en je niets terugkrijgt voor je inzet, word je niet gevalideerd.

Quote:

Ik kan niet zonder de ouders bij parentificatie

Ik wil ver weg blijven van blaam ik wil ver weg blijven van blaam en schuld, want, want er is geen schuld. We moeten allemaal onschuldig te worden, want alles wat we doen heeft een oorsprong. Elke volwassene is als kind in een situatie geweest die die hem of haar heeft gevormd. En van daaruit doe je dingen en laat je dingen. En ik zeg altijd: ik wil er geen oordeel opleggen alles is, want het is gewoon, het is dit is de situatie wat hun zootje, oké, dat stellen we nu vast. Nou en wat, wat wil je graag, waar wil je vanaf? Wat wil je anders

Deelvraag 5: Op welke manier worden ouders bij het proces betrokken en met welk doel?

Over één punt waren alle respondenten het unaniem eens; de rol van de ouders is van wezenlijk belang bij de opheffen van destructieve parentificatie. Alle ondervraagde hulpverleners geven aan bij parentificatie niet zonder de ouders te kunnen. Indien mogelijk wordt er met beide ouders gesproken, ook één op één gesprekken komen voor. Ouders worden ook uitgenodigd voor een gesprek met het kind samen waarin het kind de ouders rechtstreeks aanspreekt ....

Bij parentificatie is er vaak sprake van een roulerende rekening. In een één op één gesprek met de ouder kan, bijvoorbeeld dmv opstellingen, gekeken worden naar de gezinssituatie van herkomst van de ouder. Een respndent zegt hierover; “Als ik de ouder één op één ontvang dan kan ik ook eens kijken van hé Je doet, zo naar jouw kind, maar doe je ook zo naar je eigen innerlijk kind. Het voelt voor de ouders als een warm bad waarin ze gezien en erkent worden in de pijn die zij dragen. En dan vraag ik ook om die pijn niet te blijven overdragen op hun kind ”

Vanuit de meervoudige partijdigheid van hulpverleners hebben zowel deze ouders als de kinderen recht op begeleiding waarbij onrechtstreeks erkenning kan worden gecreëerd. Daarmee kunnen ouders worden ontschuldigd van het aangedane onrecht.

Bij mediation kunnen de ouders vooraf worden ingelicht over de valkuilen van een scheiding, zodat ze gewaarschuwd zijn en er alert op kunnen zijn.

De doelen waar hoofdzakelijk aan gewerkt wordt is dat ouders erkenning kunnen geven aan het kind voor het geven. En dat een ouder ziet dat wat het kind hem geeft, dit geven kan ontvangen en een ontvangstbevestiging aan het kind kan geven. Om zo (al)snog) erkenning ontvangen voor het onrecht wat ze hebben ervaren of voor datgene wat ze gegeven hebben en wat niet is gezien door betekenisvolle.

Doel is ook dat het kind de juiste plek in het systeem inneemt.

Doel: (Doel: Ontschuldig je kind

Ouders leren op een betere manier te communiceren met het kind, zodat het kind ontlast wordt en daardoor meer ruimte krijgt om kind te zijn. De ouders dient zijn/haar draagkracht te verhogen, door vrienden en/of familie in te schakelen en erbij te betrekken zodat de ouder weer in de ouderrol komt te staan en het kind de kindplek weer in kan nemen.

Quote:

Daar heb ik toch ook die ouder weer bij nodig. Zeker bij ernstige parentificatie moet er eigenlijk eerst met de ouders gewerkt worden, anders maakt het kind geen kans en bovendien die ziet van: ja, ik ga echt niet weg en spelen, want mijn vader heeft meer nodig. Als ik nu wegga, dan wordt mijn moeder boos op m'n zusje, want die is altijd heel druk. Dus ik moet erbij blijven om te zorgen dat mijn zusje niet zo druk is. En dan blijft mama rustig, Zolang die ouder niet beweegt, kan het kind ook niet bewegen.

5. Conclusie

Het doel van het onderzoek is dat hulpverleners de signalen, de gedachten en gevoelens van destructief geparentificeerde kinderen na echtscheiding (h)erkennen, zodat zij hierop kunnen afstemmen en bij kunnen dragen aan grip, groei en genezing voor deze kinderen. Om dit doel te bereiken werd antwoord gezocht op de *hoofdvraag*:

Hoe kunnen integratieve kindercoach/-counselor/-therapeuten bijdragen aan grip, genezing en groei bij kinderen van 4-12 jaar bij wie sprake is van destructieve parentificatie na echtscheidingsituaties?

Meest belangrijk is, naast het werken met het kind, de ouders in beweging te krijgen en verder te kijken dan alleen het kind. Bij destructieve parentificatie na echtscheiding is er in de meeste gevallen sprake van een beschadigde ouder die ook een beschadigd kind is, vroeger een onbalans heeft ervaren in het geven en ontvangen, en recht heeft op hulp. Als integratief kinder counselor-therapeut kun je de ouder zelf in behandeling nemen of doorverwijzen. Systemisch werken en het doen van opstellingen kan hierbij helpend en ondersteunend zijn. De counselor-therapeut faciliteert een gesprek tussen de ouders en het kind waarbij het kind leert om de ouders rechtstreeks aan te spreken en waarbij de ouders erkenning geven op het geven van het kind en het kind hiervoor een ontvangstbevestiging geeft. Dit geven en krijgen van erkenning is het allerbelangrijkste.

De ouders moeten hun kind ontlasten van de volwassen taken, zelf weer de ouderrol innemen en het kind op de kindpositie plaatsen. De ouders laten hun kind weten dat zij wel voor zichzelf kunnen zorgen, of steun bij vrienden en andere volwassenen zoeken. Zo vergroten zij hun draagkracht. De boodschap naar de ouders toe is houd je kind uit het conflict. Ontschuld je kind. Het is belangrijk dat ouders weer ouders worden en dat ze het kind op de kindplek laten staan. Als hulpverlener blijf je weg van blaam. Ouders moeten ook ontschuldig worden, alles wat we doen heeft een oorsprong.

In de behandeling met het kind is het essentieel om een switch te maken van niet passend geven naar passend geven. Het krijgen en kunnen ontvangen van verticale erkenning (kind-ouders) is hierbij van essentieel belang. Deze kinderen zijn ervan overtuigd dat hun ouder iets (zorg) van hen nodig heeft en zonder dat niet gelukkig wordt. Ze nemen volledig de verantwoordelijkheid van zorg op zich en als het niet lukt, voelt het alsof ze gefaald hebben. Er is geen aandacht voor hun eigen kindstuk, ze raken zichzelf kwijt en voelen zich eenzaam, somber, machteloos, betekenisloos. Ze missen toekomstperspectief. Wat deze kinderen nodig hebben, is het weer kind kunnen zijn. Als hulpverlener kun je deze kinderen bewust laten worden van hun situatie, hun eigen behoeftes naar boven brengen, ze veiligheid en vertrouwen bieden en ze weer dicht bij zichzelf brengen. Het kind op de eerste plek zetten. Het is van belang voor het kind om te durven werken aan passend geven en te stoppen met niet passend geven. Het geven van het kind aan de ouders moet niet worden belet door de behandelaar; het geven is een existentiële noodzaak en kan niet worden weggenomen. Ook moet je als behandelaar het kind niet overspoelen met erkenning, omdat het ontvangen van jouw erkenning gelijkstaat aan deloyaal zijn aan de ouders, als de ouders deze erkenning nog niet hebben gegeven. Jouw geven als hulpverlener moet je in de juiste temperatuur aan de hulpvrager presenteren.

De focus ligt op wat passend geven is en dat het kind een ontvangstbevestiging kan ontvangen voor wat gegeven is. Veel kinderen sluiten zich af voor een ontvangstbevestiging als vorm van loyaliteit naar hun ouders die niet teruggeven wat ze gegeven hebben.

Er zijn geen specifieke methoden of middelen je bij de behandeling kunnen worden ingezet, er is van alles mogelijk. Het belangrijkste is om met de ouders aan de slag te gaan.

6. Discussie

Voor dit onderzoek is een vragenlijst gebruikt om inzicht te krijgen in de behoeftes van destructief geparentificeerde, de rol van de ouders hierbij en om inzicht te krijgen hoe hulpverleners deze kinderen meer grip en groei te geven voor hun genezingsproces. Op basis hiervan kan gesteld worden dat bij herhaling van dit onderzoek bij de vragen die betrekking hebben op de rol van de ouder, de antwoorden hetzelfde zullen, dit gedeelte van het onderzoek is generaliseerbaar.

De respondenten zijn vooraf gekozen op basis van informatie op hun websites en/of geschreven artikelen over destructieve parentificatie. Wat opviel tijdens de interviews, was dat er vrij veel verschil zat in de kennis en ervaring van de respondenten met het betreffende onderwerp. Om de betrouwbaarheid en validiteit te verhogen, kan in een vervolgonderzoek de groep respondenten vergroot worden en kan triangulatie ingezet worden.

Het houden van interviews maakt dat er veel ruimte is voor wat de geïnterviewde kwijt wil. Dit kan tot relevante informatie leiden, die met een meer gesloten opzet niet zou zijn vergaard. Anderzijds is het risico van zo'n open opzet, dat niet altijd op het juiste moment op de juiste manier wordt doorgevraagd. Het is lastiger om concrete resultaten te verkrijgen. Dat is de keuze die in dit onderzoek is gemaakt. Wellicht kan in een vervolgonderzoek voor een andere vorm gekozen worden, om een meer concrete toevoeging te verkrijgen.

De geënuquêteerden onderstreepten allen het belang om alert te zijn op destructieve parentificatie en dit meer in de bekendheid te brengen, omdat het iets is wat veel voorkomt. Parentificatie is altijd aanwezig en bij de destructieve vorm is het van belang te weten wat je moet doen.

Bij de steekproef onder de integratieve kindercoaches- counselors i.o. is het opvallend dat ze aangeven geen parentificatie in de praktijk te zijn tegengekomen. Hoe is het te verklaren? Beschikken ze over te weinig kennis en wordt het daardoor nog niet herkend? Of hebben de kinderen die aangemeld worden bij integratieve kindercoaches-counselors hier geen last van wegens andere ingangsklachten?

Op basis van de theorie zijn de uitkomsten van de interviews niet heel vernieuwend. Dit onderzoek geeft aanbevelingen voor de praktijk uit zowel de integratieve therapie als de contextuele therapie en mediation. Het draagt bij aan het herkennen van parentificatie in de praktijk en geeft hulpverleners inzicht in hoe zij kunnen bijdragen aan grip en genezing en groeiproces voor deze kinderen.

Dit onderzoek heeft parentificatie meer in de algemeenheid onderzocht en daarvoor aanbevelingen gedaan. Interessant voor een vervolgonderzoek kan zijn in welke mate destructieve parentificatie voorkomt bij adoptiegezinnen.

Een van de respondenten heeft hoofdzakelijk gezinnen uit diverse culturen in haar praktijk en deze respondent liet weten dat er veel verschil is bij verschillende culturen hoe er met destructieve parentificatie na echtscheiding wordt omgegaan. Een vervolgonderzoek kan zich richten op destructieve parentificatie na echtscheiding bij verschillende culturen.

7. Aanbevelingen

Voortkomend uit de interviews komen de volgende adviezen naar voren waar integratieve kindercoach-counselors- therapeuten in de praktijk mee te werk kunnen gaan.

destructieve parentificatie is te herkennen aan

een fysiek klein kind

- ***kinderen die aanklampend gedrag vertonen bij de ouders***
- ***pleasegedrag naar de hulpverlener***
- ***een kind die heeft zorgen over de ouders***
- ***een ontwikkeling die niet past bij de leeftijd***
- ***een disbalans in de ontwikkelingstaken***
- ***het kind dat naast of boven de ouder in het systeem staat ipv op de kindpositie***
- ***een kind dat niet passend aan de ouder geeft***
- ***een kind met weinig zelfvertrouwen***
- ***een kind dat sociaal wenselijk gedrag vertoont***

gevoelens die kinderen kunnen hebben bij destructieve parentificatie

- *eenzaamheid*
- *woede*
- *hulpeloos*
- *faalangstig*
- *machteloos*
- *hopeloos*
- *moedeloos*
- *betekenisloos, het gevoel er niet toe te doen*
- *bezorgdheid*
- *dood willen*
- *somber*
- *verlaten*

gedragingen die kinderen kunnen hebben bij destructieve parentificatie

- *volwassen gedrag, niet passend bij de leeftijd*
- *kind neemt rol van de ouder over*
- *ongehoorzaam*
- *de baas spelen*
- *sociaal wenselijk gedrag*
- *weinig zelfvertrouwen vertonen*
- *recalcitrant gedrag*
- *concentratieproblemen*
- *boos, agressief*

Wat kun je doen als therapeut?

- *In gesprek gaan met de ouders en het kind*
- *Opstellingen (een taal erbij)*
- *innerlijk delenwerk*
- *humagination*
- *wandeltocht*
- *speltherapie*
- *knuffeltherapie*
- *tekenen*
- *Methodiek van deparentificatie inzetten*
- *interne lottsbepaling versterken*
- *methode van de overkant*
- *woord geven aan het gevoel*

Wat is er nodig in de praktijk?

- **kind kunnen zijn/ in de kindpositie komen**
- **kind faciliteren om de ouders rechtstreeks aan te spreken op wat ze niet kunnen of willen geven**
- **bewustwording van de huidige situatie (HT) en gewenste situatie (GT)**
- **bemoediging**
- **ondersteuning**
- **aandacht**
- **dat de hulpverlener zowel met het kind als met de ouders in gesprek gaat**
- **veilige sfeer in de praktijk**
- **het kind centraal zetten**
- **ontschuldigen het kind**
- **doorbreken van verantwoordelijkheid**
- **dat het kind een ontvangstbevestiging kan afgeven voor datgene wat hij heeft ontvangen van een ander**
- **methodiek van deparentificatie**

Wat is er nodig van de ouders?

- **Bewustwording van de ouders over de situatie**
- **Erkenning van de ouder aan het kind**
- **Het kind weer kind laten zijn zodat het in de kindpositie komt**
- **Verantwoordelijkheid van het kind wegnemen**
- **Zorgen voor meer draagkracht en minder draaglast**
- **Ontschuldiging**
- **Een ontvangstbevestiging kunnen geven voor dat wat aan de ouder is gegeven**
- **Het kind geruststellen**

Wat moet je vooral niet doen?

- ***Het kind zelig gaan vinden***
- ***Belet het kind niet om te geven aan de ouders., dat is een existentiële behoefte en noodzaak.***
- ***Overspoel het kind niet met herhalende erkenning van jou. Je heft de destructieve parentificatie niet op met horizontale erkenning. Het ontvangen van jouw erkenning Impliceert voor het geparentificeerde kind vaak dat het deloyaal is aan de ouders.***

8. Reflectie.

Het uitvoeren van dit onderzoek was voor mij niet gemakkelijk, wel ontzettend leerzaam. Het gezamenlijk van start gaan, overleggen, de onderzoeksvragen op stellen en het theoretisch kader vormen en schrijven was stimulerend. Toen ik alleen verder ging met het onderzoek, wist ik dat het een grote uitdaging voor mij zou worden. Het doen van onderzoek lag ver buiten my comfort zone. Ik wilde het wel graag aanpakken en ervoor gaan. Gaandeweg heb ik mijn tijdsplanning twee keer bijgesteld. Door zo diep in het onderwerp te duiken is mijn kennis over het onderwerp ontzettend toegenomen. Op theoretisch gebied heb ik meer kennis vergaard en door het afnemen van de interviews ben ik praktisch gebied enorm verrijkt aan kennis en informatie. Omdat parentificatie zo vaak voorkomt, eigenlijk altijd wel aanwezig is, vind ik het extra belangrijk om er meer van af te weten.

Het afnemen van de interviews maakte mij erg enthousiast. Zo ontzettend leerzaam om al die informatie tot me te krijgen en te vergaren. Het was een grote drijfveer om verder te gaan. Ook de techniek; het interviewen van de respondenten is een vaardigheid die ik mijzelf moest aanleren en die gaandeweg verbeterde. Bij het afnemen van de interviews merkte ik bij mijzelf soms onzekerheid in het stellen van de vragen. Geleidelijk werd ik hier zekerder in. Het nemen van de leiding in het gesprek vond ik vooral lastig bij participanten die heel veel praatten.

Het verwerken van alle informatie tot een overzichtelijk geheel van aanbevelingen vond ik erg leuk en ok lastig. Het heeft ontzettend veel tijd in beslag genomen.

Graag had ik nog een GZ kinderpsycholoog en systemisch kindertherapeut willen interviewen om uitspraken te kunnen doen op basis van een bredere populatie. Dat is helaas niet gelukt. Veel benaderde respondenten onderschreven het belang van het onderzoek, maar hadden wegens drukte geen ruimte om te participeren.

Ik heb zowel inhoudelijk als van het proces, het doen van een onderzoek, enorm veel geleerd. Ik ben er wijzer door geworden en hoop hierbij (integratieve) kindercoaches- counselors en therapeuten ook meer kennis op dit vlak mee te geven.

9. Literatuur

Internetbronnen:

- Van der Pas, A. (2009) Parentificatie wat doen we ermee.
<http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Lec-09-vdPas-Parentificatie.pdf>
- <https://www.nji.nl/Scheiding-Achtergronden-Cijfers>

Literatuurlijst:

- Haalboom, A. (2014). Stop de vechtscheiding. NVO-Bulletin, (2), 4-8
- Boutens. M. (2011) Belevingsonderzoek naar parentificatie bij jongeren in scheidingsituaties
- Kamphuis, Marinka (2015, zesde druk (2020)). *Te vroeg volwassen, over parentificatie*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Verhoeven, N. (2018) Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken. Amsterdam: Boom uitgevers
- Nieuwenbroek, A. (2014, tweede druk 2017) Twaalf contextuele methodieken. Quirijn
- Visch, C. Studiegids Integratieve Kinder counselor Master therapeut ECP, De Nederlandse Academie

Bijlage I: vooronderzoek onder 7 integratieve kindercoaches- counselors i.o.

	sterk mee oneens	oneens	neutraal	eens	sterk mee eens
Ik beschik over goede kennis van parentificatie	x	x x	x	x x	x
In de kinderpraktijk ben ik parentificatie tegengekomen	x x	x	x x x x		
Ik weet welke specifieke behoeftes een geparentificeerd kind heeft		x x x x	x	x	
Ik weet als kindercoach/-counselor wat ik in de praktijk een geparentificeerd kind het beste kan bieden	x x	x x x	x x		

Opmerkingen:

"Ik weet hier nog helemaal niks over, behalve wat het is!"

"Succes met jullie onderzoek, leuk onderwerp!"

"Het lijkt me een heel interessant onderwerp. Grappig genoeg heb ik meer kennis over wat het voor een volwassene betekent om de rol van een ouder tijdens de jeugd aan te nemen, dan dat ik weet wat een kind zou kunnen helpen om die rol niet aan te (hoeven) nemen. Dus daar ben ik nieuwsgierig naar!"

"Ik weet het er genoeg van omdat ik het zelf in mijn jeugd heb ervaren, vandaar de kennis. Echter hoe ik kinderen hier nog specifiek op zou kunnen helpen: hier zou ik nog wel wat handvatten voor kunnen gebruiken."

Bijlage 2: vragenlijst vooraf

naam:

type hulpverlener (titel):

aantal jaar praktiserend hulpverlener:

eventuele (opleidings)ervaring m.b.t. echtscheiding:

definitie

Onder destructieve parentificatie verstaan wij

- *een kind dat **bovenmatig geeft** aan zijn ouder, door bijvoorbeeld..*
  - *..de rol van partner in te nemen, op te treden als gesprekspartner, vertrouweling, trooster of beschermer, of een groot deel van de huiselijke taken op zich te nemen. (partner)*
  - *..zijn eigen problemen voor zich te houden om de ouder niet op te zadelen met nog meer moeilijkheden. Hierdoor komt het kind alleen te staan met zijn emoties. (witte ridder)*
  - *..verantwoordelijkheid te dragen voor de zorg voor broertjes en of zusjes. (ouder)*
  - *..te bemiddelen tussen ouders wanneer er sprake is van een conflict. (mediator)*
  - *..ongewenst gedrag te vertonen om de aandacht van een conflict af te leiden. (zondebok)*
- *waarbij dit 'geven' **niet voldoende wordt gesteund en erkend***
- *en waarbij dit geven voor **langere tijd aanhoudt** (minimaal een jaar na de echtscheiding)*

Welke vorm van destructieve parentificatie bij kinderen zie je terug in jouw praktijk?

	<i>nooit</i>	<i>zelden</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
<i>kind in de rol van partner</i>	0	0	0	0	0
<i>kind als witte ridder</i>	0	0	0	0	0
<i>kind als ouder voor broer-zus</i>	0	0	0	0	0
<i>kind als mediator in ouderlijk conflict</i>	0	0	0	0	0
<i>kind als zondebok</i>	0	0	0	0	0

Bijlage 3: vragenlijst voor interview

Waarom merk je dat er wellicht sprake is van destructieve parentificatie bij een kind?
Wat zijn belangrijke signalen?
Wat zijn de stappen die je uitvoert wanneer je een vermoeden hebt van destructieve parentificatie om die diagnose bevestigd te zien?
Kun je iets zeggen over de wijze van aanmelding en de aanmeldklacht waarmee deze kinderen binnenkomen?
Behandel je het kind individueel of betrek je de ouders er ook bij?

Vragen over kind

Welke gevoelens geven destructief geparentificeerde kinderen aan te ervaren? -
Welke gevoelens leiden tot het bovenmatig zorgen voor de ouder? -
Welke gedachten geven destructief geparentificeerde kinderen aan te hebben? -
Welke gedachten leiden tot het bovenmatig zorgen voor de ouder? -
Welke gedragingen vertonen destructief geparentificeerde kinderen?

Valt daarbij nog onderscheid te maken tussen de verschillende types?

kind in de rol als partner

kind als witte ridder

kind als ouder voor broers/zussen

kind als mediator in ouderlijk conflict

kind als zondebok

-

Wat heeft een destructief geparentificeerd kind volgens jou nodig?

-

Wat zijn belangrijkste behoeften?

doorvragen? wat, wie, hoe, waarom, welke?

Vragen over de behandeling

Hoe lang duurt een traject gemiddeld?

Welke doelen stel je in het behandlingsproces?

Zijn er specifieke methodieken die je inzet?

(grip)

Hoe help je het kind ervoor te zorgen dat hij/zij weer grip op de situatie ervaart? Hoe zorg je ervoor dat een kind intern lotsbepaald wordt?

Enkele voorbeelden van het geven en laten ervaren van grip; Hoop mobiliseren, motivatie verhogen, probleemgebied begrenzen en relativeren, hulpbronnen inzetten, stand houden t.o.v. het probleem. Gevoelens in kaart brengen, inzicht in oorzaak, gevolg en triggers. Helpende gedachten ontwikkelen, zelfbeeld versterken.

Wat is er volgens jou nodig om een kind weer in de kindpositie te krijgen? (genezing)

Wat pas jij in de behandelingen toe om dit te bereiken?

groei

Wat zet je in om kinderen te laten groeien met betrekking tot zelfstandigheid, zelfliefde, zelfrespect en zelfverwezenlijking?

zelfkennis	Wat weet ik over mijzelf en waar ben ik nieuwsgierig naar?
zelfrespect	Hoe goed blijf ik bij mijn eigen wensen en doelen?
zelfvertrouwen	Welke interne hulpbronnen heb ik die ik kan inzetten?
zelfliefde	Hoeveel houd ik van mezelf?
zelfbeschikkingsgevoel	Welke gevoelens en heb ik daar vrije toegang toe?
zelfstandigheid	Hoe goed kan ik mijn leven gelukkig maken naar mijn wens?
zelfverwezenlijking	Hoe word ik wie ik ben?

Heb je verder nog aanvullingen, voordat we doorgaan naar hoe ouders bij het traject betrokken worden??

Vragen over de ouders

Op welke manier betrek je ouders bij het behandelproces?

Wat is je boodschap?

Maak je de parentificatie of rolverwisseling als zodanig bespreekbaar? Waarom wel/niet?

Ga je met ouders individueel in gesprek of samen?

**Vanuit welke visie kijk je naar de ouders en stem je daar de behandeling op af;
de visie dat bij opvoed- en ontwikkelingsproblemen de blaam daarvoor bij ouders ligt en bij hun tekortschieten - bewust of onbewust, verwijtbaar of niet
en daartegenover de visie die suggereert dat dan óók de ouders zelf in nood verkeren en dat aandacht voor hun nood de kortste en efficiëntste weg is naar hulp voor het kind.**

Betrek je ook anderen, sociaal netwerk erbij?

Hoe help je de ouders om sterker in de ouderrol te staan?
Verwijs je ouders ook door en zo ja naar wie?
Welke doelen stel je op in de behandeling met ouders?
Heb je nog aanvullingen?

BIJLAGE 4:

Grip, genezing, groei

4 G's Doelen en volgorde		37 subdoelen in logische volgorde ter optimalisatie van Frank 1 t/m 4	Voorbeelden van middelen en strategieën
Doel 1: Grondslag	Basis voor een succesvol veranderings- traject	In Coaching/Counseling Psychotherapie 1. Relatievoorwaarden scheppen (d.m.v. relatie, vertrouwen, contact, openheid, rapport). 2. Non-specifieke factoren activeren (empathie, warmte, acceptatie, bemoeidiging, openheid). 3. Placebofactoren activeren (positieve verwachtingen en geloofwaardigheid van de TCC en diens 'methode'). 4. Eigen suggestiviteit en de suggestibiliteit van je cliënt verhogen.	<ul style="list-style-type: none"> Grondhouding van respect, beleefdheid, betrokkenheid, nieuwsgierigheid, in eelevendheid, serieusheid, nabijheid met professionele distantie, echtheid, authenticiteit, congruentie, client-baseo (i.p.v. client-centered). Afstem- en contacttechnieken, gesprekstechnieken, motivatietechnieken, suggestietechnieken etc. Duidelijke afspraken inaken over de samenwerking, verantwoordelijkheden, afspraken, wie bepaalt wat, betaling, contract, etc.
Doel 2: Grip	Grip op het probleem Verhroten van de lokale lk-sterkte	In Coaching/Counseling Psychotherapie Grip in Omgangsgebied verghroten door: 5. Demoralisatie ophieven, hoop mobiliseren. 6. Lokale interne lotsbepaling verghroten. 7. Probleemgebied begrenzen. 8. Probleemgebied relativeren. 9. Motivatie om te veranderen verghroten. 10. Winst van het probleem verminderen. 11. Hulpbronnen inzetten (uit alle dimensies, ook uit hoger onbewuste). 12. Tot 10 kunnen tellen (stand houden t.o.v. het probleem/situatie/trigger, HT-GVDIS, e.d.) 13. Probleemgebied verminderen in omvang en intensiteit.	<ol style="list-style-type: none"> GT-doelbepaling, Stap 7 van het kenschema; probleem van het probleem. Je vertrouwt erop de cliënt te kunnen helpen in het oplossen en het behalen van de gestelde doelen. Herkaderen van probleem/situatie/trigger, van vijand naar vriend (signaal om iets bewust te worden en er iets mee te doen). In tijd, duur, plaats, intensiteit, alleen dit is er (voor de rest OK). Komt vaker voor, niets menselijks is ons vreemd, cliënten die hier komen hebben dat wel ook en zijn er van af gekomen. Schetsen van de voordelen, de extra positieve bijkomstigheden, (rimpelings-effect). Aandringen op verandering. Schetsen van de negatieve gevolgen, de verliezen. Hulpbronnen opsporen, mobiliseren en koppelen aan de lokale ik. GVDIS invullen (inzicht, oorzaak, gevolgen, triggers, welke gevoelens er spelen, helpende gedachten ontwikkelen en inzetten; helder beeld inaken van hoe met de situatie/trigger om te gaan; lichaam eijkje ontspanning kunnen genereren op het moment dat het probleem/situatie opspeelt. Ontlading, catharsis (reininging in de vorm van huil- of lachbui).
	Grip op overige terreinen Verhroten van de algemene lk- sterkte	In Coaching/Counseling Psychotherapie Grip in Algemene lk-gebied verghroten door: 14. Conditie verbeteren. 15. Algemele spanningsniveau verlagen. 16. Draagkracht versus draaglast. 17. Zelfvertrouwen en assertiviteit verhogen (zelfbeeld versterken). 18. Algemene lotsbepaling meer intern inaken. 19. Winst van het probleem verminderen. 20. Hulpbronnen inzetten (uit alle dimensies, ook uit hoger onbewuste). 21. Tot 10 kunnen tellen (stand houden t.o.v. het probleem/situatie/trigger, HT-GVDIS, e.d.) 22. Probleemgebied verminderen in omvang en intensiteit.	<ul style="list-style-type: none"> Rust en slapen bij uitputting. Orttaden van het probleemgebied (catharsis, huilen / lachen). Algemene angstreductie Leef- en voedingsadviezen bij ongezond leefpatroon (geen computer mee naar bed). Gezondheids-, sport en hobby adviezen. Stressreductie en -preventie. Ontspanningsoefeningen, yoga, meditatie. Visualisaties en 'in vivo' oefeningen. (Transpersoonlijke) hulpbronnen inschakelen voor (pré-) persoonlijke problemen.

Vervolg Doelen en volgorde		37 subdoelen in logische volgorde ter realisatie van Frank 1 t/m 4	Voorbeelden van middelen en strategieën
Doel 3: Genezing	Integratie van ik-persoon met deel en delen onderling bij goede doorlaatbaarheid en voldoende ik-sterkte	In Counseling/Psychotherapie: integratie van innerlijke delen 23. Incongruenties opheffen. 24. Rol- en positieverwarring in situaties verhelderen. 25. Ego-dystorie opheffen (Janet). 26. Doorlaatbaarheid vergroten tussen ik en afgeweerd deel. (Ik-persoon 'kent' het deel (spoedig)).	<ul style="list-style-type: none"> Reorganisatie op bewust niveau: innerlijke delen in kaart laten brengen door de ik-persoon. Contact laten maken en uitwisselen. Integreren (een plaats geven) van ervaringen en herinneringen. Fuseren van ik-persoon met deel door de dissociatie op te heffen. Resultaat implementeren in de probleemsituatie.
	Heling	In Psychotherapie: bij afgesplitst deel met de nodige dissociatie. 27. Ego-state integreren. 28. Alter/DIS: is teamwork, contra-indicatie voor solotherapeut.	<ul style="list-style-type: none"> Reorganisatie op onbewust niveau: innerlijk deel lokaliseren en aanspreken, lading verminderen; contact met andere (hulp)delen laten aangaan door het deel; richten op (het bestaan) van de ik-persoon. Traumabehandeling en -verwerking.
	Genezing	In Psychiatrie / Psychotherapie: bij psychiatrische handicaps en persoonlijkheidsstoornissen (o.a. schizofrenie, ernstige depressie, etc.)	Psychotherapie: specialistische behandeling, langdurige therapie. Psychiatrie: idem, met medicatie- en opnamemogelijkheid.
Doel 4: Groei (VOT)	Verbetering skills	In Coaching/Counseling/Psychotherapie 29. Beter worden in wat je al doet. 30. Efficiëntie vergroten.	<ul style="list-style-type: none"> Vergroten van kennis en vaardigheden (training, na- en bijscholing). Aanleren van nieuw effectieve gedragingen (bijv. je assertiever gedragen). Afleren van inefficiënt / ongewenst gedrag.
	Ontwikkeling integratie van skills+attitude	In Coaching/Counseling/Psychotherapie 31. Integratie van kennis, vaardigheden en attitude. 32. Doorgroei en uitbreiding van het persoonlijke en professionele gebied. 33. Blinde vlek verkleinen.	<ul style="list-style-type: none"> Confrontatie en feedback Persoonlijke groeitraject; Talentontwikkeling. Ontplooiing van onbewuste mogelijkheden en verborgen potentieel. Doorgroeivermogen gronden.
	Transformatie integratie van skills+attitude+mens-zijn in het nu en in de wereld	In Coaching/Counseling/Psychotherapie 34. Ontpoppen (echte levenspad en zingeving vinden na bijvoorbeeld een burn-out). 35. Tot volle wasdom brengen. 36. Rijpsproces. 37. Zelfactualisatie, zelfrealisatie.	<ul style="list-style-type: none"> Doorleefde lichaam. Huidige levensfase doorlopen en voorbereiden op de volgende fase. Verbinding met de 'zijnsgrond' bestendigen. Werkzame antwoorden genereren op de vragen die deze en komende levensfase stellen. Zinvolle antwoorden generen op: wie ben ik? Waar kom ik vandaan? Levensdoel en -voorzicht in beeld brengen; kwaliteit van de resterende levenstijd en levensjaren verhogen. Mindfulness en meditatie.